

Scoping Review: hvenær, hvernig og af hverju?

Marianne Elisabeth Klinke og Helga Ólafs tóku saman

Fræðimenn leitast sífellt við að samþætta fyrirbyggjandi þekkingu en til eru nokkrar mismunandi aðferðir til að veita slíkt yfirlit. Scoping review er tiltölulega ný aðferð í flokki yfirlitsgreina. Til að fræðast betur um þá aðferð bauð fagdeild vísindarannsakenda í hjúkrun, Hanne Konradsen, prófessor við Kaupmannahafnarháskóla og dósent við Karólínska háskólann í Svíþjóð, í heimsókn til Félags íslenskra hjúkrunarfræðinga 13. september síðastliðinn.

Hanne Konradsen, prófessor við Kaupmannahafnarháskóla og dósent við Karólínska háskólann í Svíþjóð.

Hanne hefur stuðst við þessa aðferð með góðum árangri undanfarin ár og því fengur að fá innsýn í þessa aðferðafræði hjá henni. Hún gerði greinarmun á þrenns konar flokkum yfirlitsgreina sem falla ekki undir kerfisbundið yfirlit, en þær eru auk scoping review, staða þekkingar (state of the art or science) og fræðileg samantekt (literature/narrative review). Scoping review er tiltölulega ný leið til að samþætta fyrirbyggjandi þekkingu. Þessi leið er frábrugðin hefðbundnum yfirlitsgreinum eða fræðilegum samantektum að því leyti að ekki er nauðsynlegt að meta gæði greina auk þess að nóg er að einn höfundur sé að slíkri yfirlitsgrein.

Tegundir yfirlitsgreina

Tegundir yfirlitsgreina	Samantekt	Skilgreining
Scoping review	Hvað er til um efnið?	Bráðabrigðamat gert á umfangi og inntaki á þekkingu innan sviðsins. Kannað hvað auðkennir fyrirbyggjandi þekkingu og jafnvel skoðuð notkun á mismunandi hugtökum.
Staða þekkingar (State of the art or science)	Hvað er nýtt?	Einblínt á fyrirbyggjandi rannsóknir og þekkingu. Sett fram ný sjónarmið og kennsl borin á göt í þekkingu sem framtíðarrannsóknir þurfa að brúa.
Fræðileg samantekt (Literature/narrative review)	Hvað er til um efnið og hvað einkennir það?	Fundin samheiti eða sameiginlegir þættir sem einkenna tengd hugtök. Skoðuð fyrirbyggjandi gögn. Getur verið mismunandi að inntaki og dýpt.

Heimild: Peters o.fl., 2017; Tricco o.fl., 2018.

Fyrsta greinin sem byggð var á scoping review er frá 2005 (Arksey and O'Malley, 2005). Síðan hefur þessi aðferð verið notuð í vaxandi mæli meðal hjúkrunarfræðinga, að sögn Hanne. Mikilvægt er að geta tekið afstöðu til þess hvenær scoping review eða fræðilegri samantekt er beitt, en til þessa hefur skort leiðbeiningar um hvenær scoping review er beitt frekar en öðrum tegundum fræðilegra samantekta.

Algengar ástæður þess að greinum sé hafnað í birtingarferli fræðitímarita er að þær bæta ekki við núverandi þekkingu, þær eru of sérhæfðar, ekki er skýrt samhengi á milli markmiðs, aðferðar, niðurstöðu og ályktunar, aðferðafræði er ábótavant eða hún illa skilgreind, eða úrtakið er of lítið. Yfirlitsgreinar styðja við kerfisbundna hugsun að því leyti að viðfangsefnið er kortlagt og samþætt fyrirbyggjandi þekkingu, t.d. með litlum úrtaksrannsóknum.

Fræðilegt yfirlit er góð leið til að fá yfirlit yfir fyrirbyggjandi þekkingu:

- Rannsóknir eru samþættar og bornar saman
- Göt í þekkingu koma í ljós
- Grundvöllur fyrir ákvörðun út frá fyrirbyggjandi þekkingu
- Siðferðileg réttlætning fæst fyrir því að fara út í nýja rannsókn
- Dregnir eru saman úr miklu magni upplýsinga þættir sem skipta máli
- Afstaða tekin til mismunandi skoðana meðal fræðimanna og andstæðra niðurstaðna

Mynd af landslagi fremur en leiðarvísir

Scoping review getur hentað vel sem forkönnun á viðamiklum kerfisbundnum fræðilegum yfirlitum. Hanne greip til þeirrar myndlíkingar að scoping review sem aðferð væri líkt og að mála mynd af landslagi og setja hana í ramma, en hún mælti þó ekki með því að nota landslagsmyndina sem leiðarvísi um landið — eða að minnsta kosti af mikilli varkárni. En þótt ekki sé hægt að nota myndina sem leiðarvísi er hægt að nota hana til að fá yfirsýn yfir viðfangsefnið.

„Er scoping review tískuorð um eitthvað sem hefur alltaf verið gert eða hefur þessi aðferð einhverja sérstöðu í flokki yfirlitsgreina? Hvenær á að taka scoping review fram yfir kerfisbundið eða hefðbundið hugtakayfirlit? Er hægt að treysta öllu útgefnu efni sem kemur fram í scoping review?“

Líflegar faglegar umræður hófust í lok erindis Hanne. Er scoping review tískuorð um eitthvað sem hefur alltaf verið gert eða hefur þessi aðferð einhverja sérstöðu í flokki yfirlitsgreina? Hvenær á að taka scoping review fram yfir kerfisbundið eða hefðbundið hugtakayfirlit? Er hægt að treysta öllu útgefnu efni sem kemur fram í scoping review? Hvað hefur scoping review fram yfir aðrar tegundir fræðilegra yfirlita? Af hverju ætti frekar að nota scoping review en hugtakagreiningu?

Þar sem scoping review er tiltölulega ný aðferð er ekki búið að fastsetja eitt nafn á þess aðferð. Þó hafa komið fram heitin

Mynd 1. Sjö skref í fræðilegri samantekt.

kortlagningaryfirlit og kögunaryfirlit, sem dregið er af kögun, en kaga merkir að skyggjast um eða horfa yfir. Þeim sem hafa til lögur og hugmyndir að íslenskum heitum á scoping review er bent á að hafa samband við fagdeild vísindarannsakenda á netfanginu vísindarannsakendur@hjukrun.is. Áhugasamir lesendur geta kynnt sér nánar scoping review í eftirfarandi heimildum:

Heimildir

- Arksey og O'Malley. (2005). Scoping studies: Towards a methodological framework. *International Journal of Social Research Methodology*, 8, 19–32.
- Munn, Z., Peters, M. D., Stern, C., Tufanaru, C., McArthur, A., og Aromataris, E. (2018). Systematic review or scoping review? Guidance for authors when choosing between a systematic or scoping review approach. *BMC medical research methodology*, 18(1), 143, 1–7. doi: 10.1186/s12874-018-0611-x
- Peters, M. D. J., McInerney, P., Baldini Soares, C., Khalil, H., og Parker, D. (2017). Scoping Reviews. Í Joanna Briggs Reviewer's Manual, Adelaide: Joanna Briggs Institute.
- Tricco, A. C., Lillie, E., Zarin, W., O'Brien, K. K., Colquhoun, H., Levac, D., og samstarfsmenn. (2018). PRISMA Extension for Scoping Reviews (PRISMA-ScR): Checklist and Explanation. *Annals of Internal Medicine*, 169, 467–473.